

Margita Vajsáblová

Geometrické základy matematickej kartografie

- jednoduché valcové zobrazenia

Jednoduché valcové zobrazenia

Vajsáblová, M.: Metódy zobrazovania 129

Jednoduché valcové zobrazenia sú zobrazenia referenčnej guľovej plochy na súosú valcovú plochu, kde v jej rozvinutí do roviny sa **poludníky a rovnobežky zobrazujú do navzájom kolmých priamok.** (V pólovej polohe to platí pre zemepisné, v rovníkovej a všeobecnej polohe pre kartografické poludníky a rovnobežky.)

Obr. 1

V tejto kapitole sa oboznámime s jednoduchými valcovými zobrazeniami v pólovej polohe, a to takými, ktorých obraz možno zostrojiť konštrukčne, príp. pomocou jednoduchých výpočtov.

Valcové zobrazenia ekvidištanné na poludníkoch

Marinovo zobrazenie (asi 100 n. l.) – nazývané tiež štvorcová (kvadratická mapa) – je to zobrazenie na dotykovú valcovú plochu ekvidištanné na poludníkoch a zachováva dĺžku rovníka (obr. 2).

Zobrazovacie rovnice bodu so zemepisnými súradnicami U, V na referenčnej guľovej ploche s polomerom R :

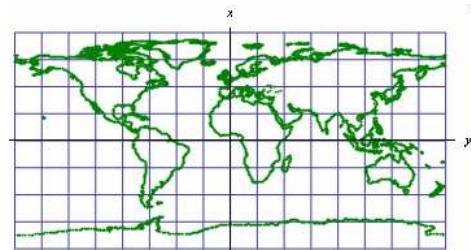
$$x = R U$$

$$y = R V$$

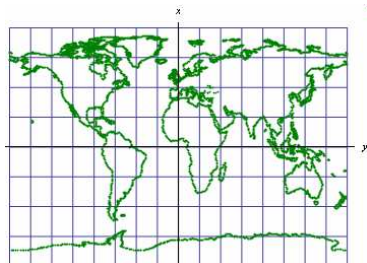
Ak je valcová plocha sečná v rovnobežkách $\pm U_0$, potom zobrazovacie rovnice:

$$x = R U$$

$$y = R V \cos U_0$$

Obr. 2

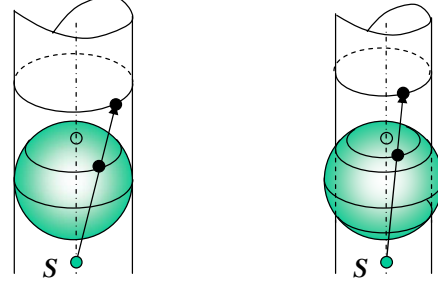
Obr. 3

Na obr. 3 je $U_0 = \pm 30^\circ$.

Valcové projekcie

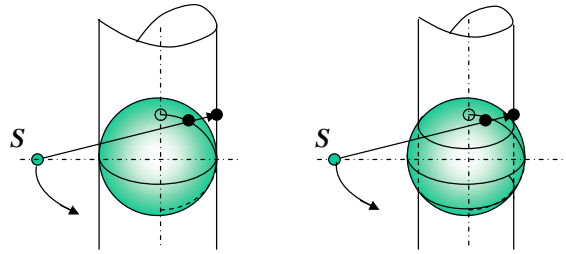
Sú to jednoduché valcové zobrazenia, pričom body referenčnej guľovej plochy sa premietajú na súosú valcovú plochu cez stred premietania S .

a) So stredom S , ležiacim na zemskej osi (obr. 4).

Obr. 4

b) S tzv. pohyblivým stredom S , ktorý leží v rovine zemského rovníka a otáča sa okolo zemskej osi (obr. 5).

Obr. 5

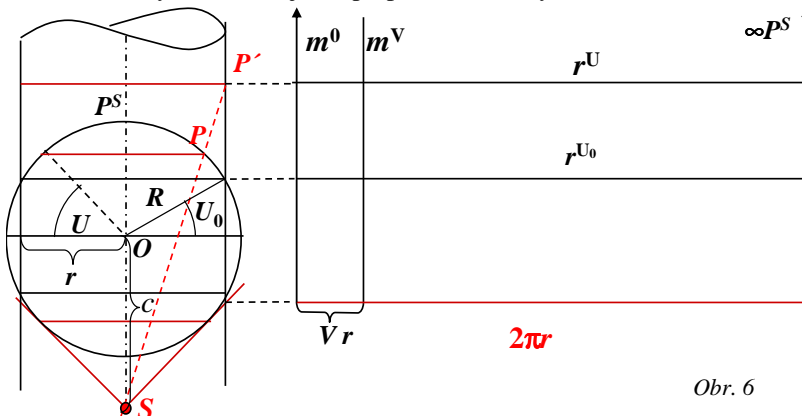
Valcová plocha:

- *dotyková* – dotýka sa sféry na rovníku,
- *sečná* – prienik valcovej a guľovej plochy sú rovnobežkové kružnice so zemepisnou šírkou $\pm U_0$.

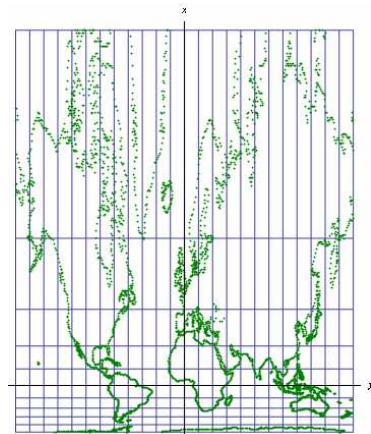
Valcové projekcie so stredom na zemskej osi

- Cylindrická perspektíva bodov referenčnej guľovej plochy Γ na valcovú plochu Φ súosú (buď sečnú v rovnobežkách $\pm U_0$, alebo dotykovú), a to zo stredy S ležiaceho na zemskej osi, $c = |SO|$.

- Z dôvodu bijekcie sa zobrazuje iba časť guľovej plochy ohraničená rovnobežkovou kružnicou ležiacou na kužeľovej ploche, ktorej vrchol je S a dotýka sa referenčnej guľovej plochy.
- Rovník a rovnobežkové kružnice sa zobrazujú do navzájom rovnobežných úsečiek s dĺžkou $2\pi r$, kde r je polomer valcovej plochy:
  - ak valcová plocha je **sečná**, potom $r = R \cos U_0$,
  - ak je valcová plocha **dotyková**, $r = R$.
- Póly sa zobrazujú do nevlastného bodu, ktorého smer je kolmý na obraz zemských rovnobežiek.
- Poludníky sa zobrazujú do polpriamok kolmých na obraz rovnobežiek.

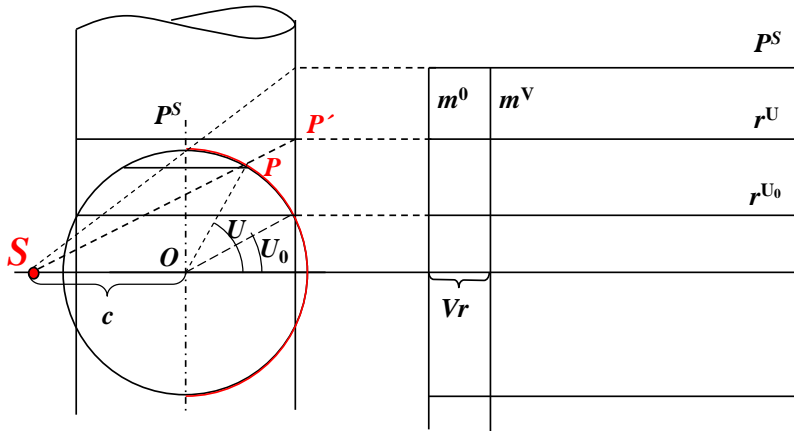

Obr. 6

Valcové projekcie s pohyblivým stredom v rovine rovníka

- Stredové premietanie referenčnej guľovej plochy Γ na valcovú plochu Φ súosú (bud' sečnú v rovnobežkách $\pm U_0$, alebo dotykovú), zo stredy S , ktorý leží v rovine rovníka a rotuje okolo zemskej osi, $c = |SO|$, pričom platí, že:
  - z každej polohy stredy S je premietaný poludník, ktorý leží so stredom S v opačnej polrovine vzhľadom na os,
  - vzor a obraz každého bodu ležia v tej istej polrovine vzhľadom na zemskú os.

Obr. 7

Príklady valcových projekcií s pohyblivým stredom

Braunova stereografická valcová projekcia

Valcová projekcia s pohyblivým stredom na dotykovú valcovú plochu, S je bod na referenčnej sfére, teda $|SO| = c = R$.

Gallova stereografická valcová projekcia

Valcová projekcia s pohyblivým stredom na sečnú valcovú plochu, prienik valcovej a guľovej plochy je rovnobežková kružnica s $U_0 = 45^\circ$, S je bod na referenčnej sfére, teda $|SO| = c = R$.

Stereografické zobrazenie použité v bývalom ZSSR

Valcová projekcia s pohyblivým stredom na sečnú valcovú plochu, prienik valcovej a guľovej plochy je rovnobežková kružnica s $U_0 = 30^\circ$, S je bod na referenčnej sfére, teda $|SO| = c = R$.

Mercatorovo modifikované zobrazenie

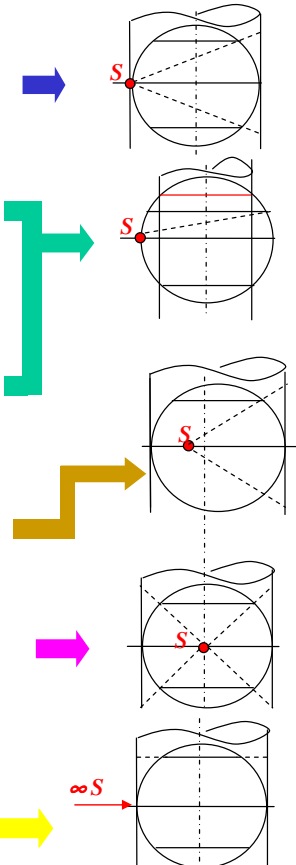
Valcová projekcia s pohyblivým stredom na dotykovú valcovú plochu, pre stred premietania S platí: $|SO| = 0,4R$.

Gnómonická valcová projekcia

Valcová projekcia na dotykovú valcovú plochu, stred premietania S je stred referenčnej guľovej plochy, teda $S \equiv O$.

Lambertovo izocylindrické zobrazenie

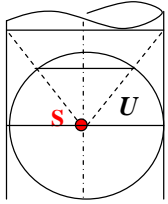
Valcová projekcia s pohyblivým stredom na dotykovú valcovú plochu, stred premietania je nevlastný bod priemeru rovníka, teda smer ∞S .

Príklady valcových projekcií s pohyblivým stredom

Gnómonická valcová projekcia (obr. 8)

Valcová projekcia zo streda S totožného so stredom referenčnej guľovej plochy na dotykovú valcovú plochu, $r = R$ a $c = 0$, patrí do oboch skupín valcových projekcií.

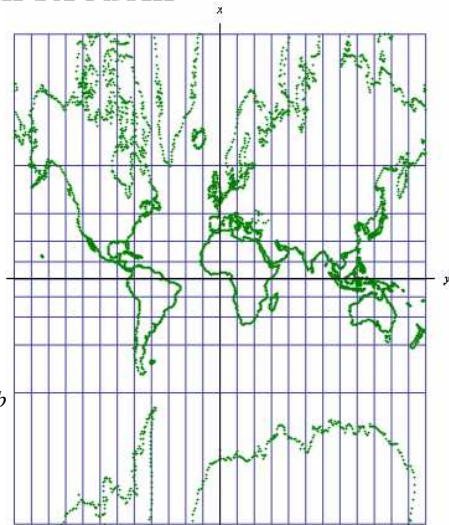

Obr. 8a

Zobrazovacie rovnice:

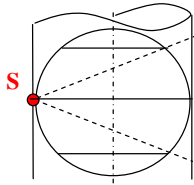
$$\begin{cases} x = R \operatorname{tg} U \\ y = R V \end{cases}$$

Obr. 8b

Braunova stereografická projekcia (obr. 9)

Valcová projekcia s pohyblivým stredom S ležiacim na referenčnej guľovej ploche, teda $c = R$, na dotykovú valcovú plochu s $r = R$.

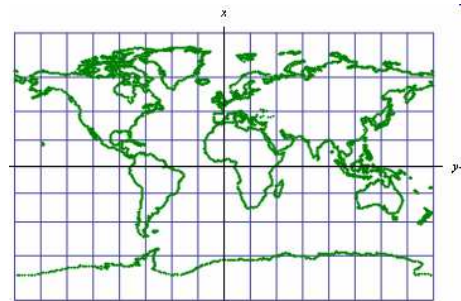

Obr. 9a

Zobrazovacie rovnice:

$$\begin{cases} x = \frac{2R \sin U}{1 + \cos U} \\ y = R V \end{cases}$$

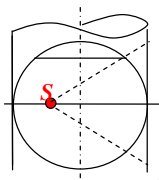
Obr. 9b

Príklady valcových projekcií s pohyblivým stredom

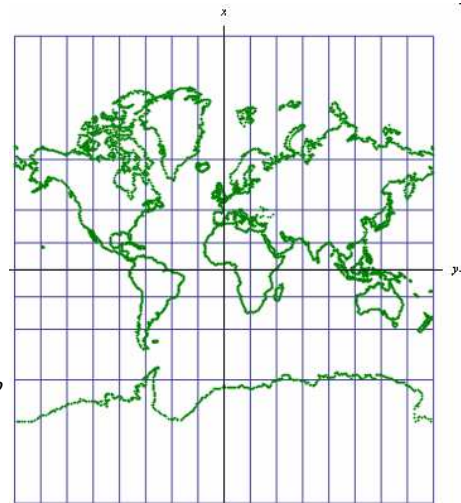
Mercatorovo modifikované zobrazenie (obr. 10)

Valcová projekcia s pohyblivým stredom S , pre ktorý platí $c = 0,4 R$, na dotykovú valcovú plochu, teda $r = R$.

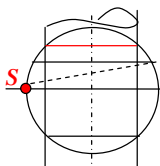
Obr. 10a

Obr. 10b

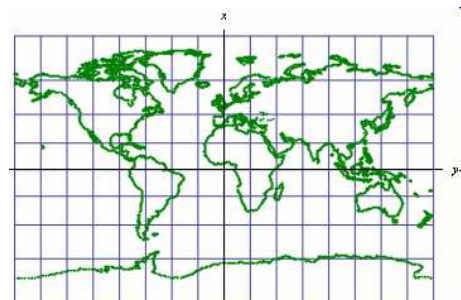
Gallova stereografická projekcia (obr. 11)

Stereografická valcová projekcia s pohyblivým stredom S ležiacim na referenčnej guľovej ploche, teda $c = R$, na sečnú valcovú plochu, ktorej prienik s referenčnou guľovou plochou sú rovnobežkové kružnice s $U_0 = \pm 45^\circ$.

Obr. 11a

Obr. 11b

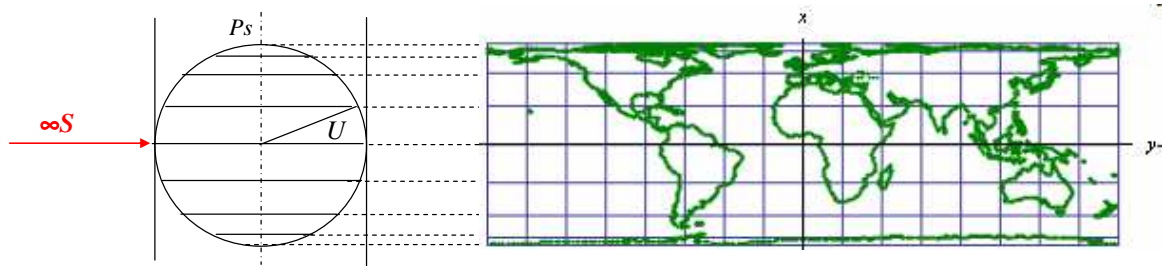

Príklady valcových projekcií s pohyblivým stredom

Lambertovo izocylindrické zobrazenie (obr. 12)

Johann H. Lambert (okolo r. 1772) je autorom izocylindrického **ekvivalentného** zobrazenia, pre ktoré platí, že:

- je valcovou projekciou s pohyblivým stredom S , ktorý je nevlastný bod priemeru rovníka, valcová plocha sa dotýka referenčnej guľovej plochy na rovníku,
- každá rovnobežková kružnica (aj póly) sa zobrazuje do kružnice valcovej plochy ležiacej s ňou v tej istej rovine, jej rozvinutím je úsečka.

Obr. 12

Zobrazovacie rovnice:

$$\begin{cases} x = R \sin U \\ y = RV \end{cases}$$

James Gall (okolo r. 1855) vytvoril zobrazenie, ktorého princíp je rovnaký ako pri Lambertovom izocylindrickom zobrazení, ale valcová plocha je sečná v rovnobežkách $\pm 45^\circ$.